

Treći deo

DOKUMENTI VELIKE BRITANIJE

BR. 1

BRITANSKI SAVET MIHAILOVIĆU ZA DISKRETNU SARADNJU SA ITALIJANIMA

JUGOSLAVIJA
General Mihailović i Partizani

Memorandum S.O.E.¹ - Kairo
(zasnovano na telegramu od 6. marta 1943.)

1. Kairo daje kratak pregled procene situacije u Jugoslaviji.
 1. Mnogi partizani *nisu* Komunisti.
 2. Mihailović je još uvek najpogodnija osoba na koju možemo računati.
 3. Moramo ga savetovati da:
 - a) Bude diskretan u kontaktima sa Italijanima;
 - b) Otkloni izvesne nepoželjne elemente iz svoje okoline;
 - c) Prihvati liberalniju i konstruktivniju politiku;
 - d) Pruži ruku Hrvatima.
 4. Partizanima treba da ukažemo poverenje jedino ako Mihailović zataji pošto mu pružimo materijalnu pomoć.
 5. P.W.E.² - Kairo je saglasan sa ovim.

2. *Partizani*

Partizani su aktivni u pružanju otpora silama Osovine u Srbiji. Usvojili su jedno konstruktivno načelo prema nacionalnim razlikama među Srbima, Hrvatima i Slovencima. U pokret su uključili neke od najboljih elemenata u zemlji i glavninu mlade inteligencije.

Međutim, moramo obratiti pažnju na tri momenta:

(a) Mada je njihov neposredan cilj da zemlju oslobode od sila Osovine, oni to u Pncipu rade sa krajnjim ciljem da osnuju Socijalističku Republiku Jugoslaviju. U to nas uverava njihova silovita politika, koja bazira na verovanju da će Rusija brzo postići Pobedu nad silama Osovine. Takva politika iscrpljuje zemlju i umanjuje njenu snagu °tpora, što se može videti i iz Bailey-evog telegrama. Malo je verovatno da ih možemo odvratiti od ovog fanatičnog kursa, a taktika kojom se oni služe nama ne odgovara.

¹ Uprava za specijalne operativne zadatke (Special Operations Executive) - SOE.

² Uprava za vođenje političkog rata (Political War Establishment).

(b) Pitanje je koliko je komunizam imao uspešan odjek i koliko im može pomoći da uspešno ujedine Srbe, Hrvate i Slovence na bazi federacije. To bi čak moglo i loše da se završi.

(c) Mnogi od njih, uključujući i one koji daju važnost njihovom pokretu, nisu komunisti po ubeđenju. Oni trenutno pomažu uglavnom zato što su najaktivniji **elementi** otpora. Međutim, nije za potcenjivanje činjenica da su sile Osovine imale i još **uvek** imaju znatne probleme zbog njihove aktivnosti.

3. General Mihailović

Za razliku od Partizana, general je pokazao želju da svoje snage sačuva sve do velikog finala i za posleratni period. On je srpski oficir koga loše savetuju **ekstremni** Velikosrbi, što nama u ovom trenutku predstavlja prepreku za ostvarivanje naše želje da ujediniamo aktivnosti sva tri naroda u njihovoj borbi protiv neprijatelja.

Iz razloga svrsishodnosti, on sklapa odnose sa određenim elementima u zemlji, koji su svim srcem za njega ali koji time ujedno žele sebe da zaštite. Sa naše tačke gledišta, ovi elementi su mu od najmanje koristi, a pomoć koju on dobija od njih je obezvređena činjenicom da su oni skloni da ga kompromituju kao nacionalnog vođu. Staviše, on sve one koji imaju liberalne poglede žigoše kao komuniste a njegovo obraćanje sunarodnicima je veoma ograničeno. Konačno, on se priklonio Italijanima.

Međutim, po našem mišljenju, ne možemo se nadati da ćemo ga izmiriti sa Partizanima u Srbiji, bar ne za sada. Ukazivanje poverenja obema stranama istovremeno značilo bi samo dolivanje ulja na vatru i stoga se moramo odlučiti kome od njih ćemo dati našu pomoć.

4. Politički zaključci

(1) Uprkos Mihailovićevim povlačenjima, moramo se odlučiti za njega. Na našu odluku su uticale sledeće činjenice:

(a) Politika Partizana nam ne odgovara, niti bi nam ikada bilo lako da ih podvedemo pod našu kontrolu;

(b) Mada imaju zantne snage u Bosni, njihov broj u Srbiji je do te mere smanjen da ne čine nikakvu alternaciju Mihailoviću;

(c) Ma koliko britanska vlada želela da izbegne konflikte sa sovjetskom vladom, koji bi nastali ako se Mihailoviću pruži pomoć na teritoriji Srbije, malo je verovatno da će ona ikada odlučiti da svesrdno pomogne Partizanima jer bi time Rusima utrli put za njihovu dominaciju. Štaviše, prihvatanje ove politike bi značilo da britanska vlada odbacuje jugoslovensku vladu sa kojom je sada u savezu.

(2) Dugoročno gledano, Mihailović pretstavlja najbolji medij za korišćenje u naše svrhe i ima veliki potencijal u simpatizerima, uključujući tu i one koji veruju u monarhiju. Njegov pokret u Srbiji je uzeo već dosta maha, dobro je organizovan i, ukoliko želimo da osiguramo termine za ciljeve strateškog razaranja i za naše daljnje planove - koji treba da dostignu maksimalan nivo onog trenutka kada britanske trupe otpočnu invaziju Balkana - moramo se obratiti upravo Mihailoviću.

(3) Međutim, jasno je da ćemo morati da upotrebimo pritisak kako bismo ga naturalno da se povinuje našim zahtevima i da bismo ga sprečili da ove naše napore zloupotiebi da bi sebe popularisao.

(4) Imajući ovo na umu, smatramo da ga moramo usmeriti u ovom pravcu, a da pri tom ne zaboravimo da u sprovođenju ovog pritiska, dobar deo posla mora bi i prepušten sudu i proceni Bailey-a, koji se nalazi na licu mesta.

(a) Mihailovića moramo uveriti da njegova saradnja sa Italijanima, ma kakve neposredne koristi on od toga imao, može kod seljaka umanjiti poverenje koje mu ukazuju, a to bi opet britanskoj vladi otežalo posao oko pružanja pomoći.

- (b) Ma koliko se njihove dve politike podudarale, postoji znatna razlika između iskrenog saradnika koji želi da sile Osovine vidi kao porednike rata i Mihailovića koji će dati sve, mi smo u to uvereni, kako bi ovi na kraju bili poraženi. Jedan broj njegovih pristalica i sledbenika je očigledno još uvek neo predeljen, dok se za ostale sa sigurnošću može reći da su za njega štetni. Stoga, bi trebalo da se on složi sa tim da bi, primera radi, preko B.B.C-a javno trebalo da se prekore jedan ili dvojica njegovih sledbenika ukoliko oni ne izmene svoje ponašanje. To bi moralo da izazove pozitivnu reakciju što bi ujedno i osnažilo Mihailovićevu političku poziciju.
- (c) Mihailović mora da bude spreman da sluša naše savete u pogledu pojedinaca koje je on prihvatio kao svoje političke savetnike, i prevashodno, mora da odlučno prione na sprovođenje društvene reforme, a ne da se bavi razmišljanjem o vrsti uređenja i vlade koju bi on želeo da stvori. U tom pogledu, mada bi on morao otvoreno da izbegava vojni režim, jasno je daje za njega mnogo važnije da se odvoji od starog diskreditovanog režima, nego da se misli da je on sklon da veruje u autoritizam ili demokratiju.
- (d) Isto tako, mada se to u ovom momentu čini isuviše savršenim, on bi mogao dati sve od sebe da uveri Hrvate i Slovence daje spreman da saraduje sa njima, ne samo sada već i prilikom stvaranja posleratne države u kojoj bi oni imali jednaka prava. Ovo bi ga verovatno i obavezalo da zauzme jedan čvršći stav prema Italijanima i da bude aktivniji u svom pokretu otpora.

5. Akcije koje se preporučuju

- (a) Očigledno je da će Mihailoviću trebati vremena da sve ove zahteve razmotri i ostvari. Međutim, jasno je i daje njemu potreban vodič u formulisanju politike koju bi mase prihvatile i mi predlažemo da, imajući u vidu ovo, skiciramo program koji bismo mogli da pošaljemo Bailey-u, pošto ga odobri Ministarstvo inostranih poslova.
- (b) Naravno, sasvim je jasno da se ne možemo nadati da ćemo Mihailovića u potpunosti pridobiti ukoliko nismo u mogućnosti da mu pružimo adekvatnu materijalnu pomoć.
- (c) Oružje zvanično britanske propagande se mora upotrebiti na ispravan način i u pravo vreme. Ne treba ga koristiti da u ovom momentu veličamo Partizane - kad već nismo održali obećanje koje smo im dali - već kao instrument da Mihailovića obradimo i da ga, ako treba, i pretnjama ubedimo da ćemo, zavisno od toga kako nalažu okolnosti, prekinuti ili dati našu moralnu podršku.
- (d) Vojnim krugovima u Londonu, za koje se zna da su pristalice režima, ne sme biti dopušteno da B.B.C koriste za širenje svojih Velikosrpskih ideja. Ljudi koji kontrolišu B.B.C, moraju u potpunosti da razmotre stavove onih koji su spremni da obrađuju i kontrolišu Mihailovića.
- (e) Ako se ova bliska saradnja ostvari i ako se obezbede odgovarajući avioni, postoji dobra perspektiva da se Mihailovićeva pozicija u Srbiji učvrsti i tako on pristane na naše uslove. Štaviše, veruje se da će Partizani pod vodstvom Tita tada izgubiti mnoge svoje sledbenike, što predstavlja jedino praktično rešenje postojećih sukoba između Mihailovića i Partizana.
- (f) Takođe bi mogli biti moguće da mi Karađorđevića iskoristimo za naše ciljeve (više nego za njegove). Ubedeni smo da ćemo vođenjem ove politike i uključivanjem britanske strane na područjima Hrvatske i Slovenije stvoriti mnogo veće šanse da se ova tri naroda izjednače.

P.W.E. je video ovaj telegram i u potpunosti se složio sa tekstem. Oni će svoje stavove telegrafisati pošto o tome prodiskutuju sa nama.

Kopija dokumenta iz Centralnog državnog arhiva Velike Britanije u Londonu - Public Record Office - PRO, Foreign Office - FO (Britansko ministarstvo inostranih poslova) u Arhivu VII, k. 4, reg. br. 371/37381, objavljen u Zborniku XIV, 2, str.981-986.

BR. 2

BRITANSKE OCENE O KVISLINŠKOM KARAKTERU ČETNIKA

Gospodine ministre!

Dobio sam sledeću poruku iz Vrhovne Komande Britanskih Trupa na Srednjem Istoku:

"Sledeće pretstavlja detalje operativnih odluka; umoljavate se da iste sprovedete u delu odmah. Došlo je se do tih odluka posle pažljivog razmatranja svih raspoloživih izveštaja, i na osnovi direktive izdate od strane Načelnika Štaba Britanskih Naoružanih Sila. Veoma su hitne.

Odlučujući faktori jesu:

1. Rat na Sredozemnom Bazenu je sada dospao do faze gde Saveznička ofanziva može se smatrati pretstojećom. Stoga je imperativno da Đeneral Mihailović bude sada ispunio obaveze date ranije da bi u ovo doba saradivao do krajnosti. Za ovo, mora da se slaže s time da koordinira delatnosti svojih snaga, ma gde se one nalaze, s planovima Vrhovne Komande na Srednjem Istoku pod čijoj se sferi delatnosti i on spada. Samo na ovaj način mogu se delatnosti njegovih snaga koordinirati sa opštim savezničkim naporima.

2. Đeneral Mihailović ne pretstavlja nikakvu vrednost kao borbena snaga zapadno od Kopaonika. Njegove jedinice u Crnoj Gori, Hercegovini, i Bosni ili su već likvidirane, ili su u tesnoj saradnji sa Osovinom. Na sličan način, jedva se može kazati da njegove jedinice u Hrvatskoj, Sloveniji i Slavoniji uopšte postoje.

3. Britanske misije na Homolju, i na Prištini potvrđuju da su tamošnje jedinice jake, i daju njihova glavna želja da izvršavaju napade na neprijateljske komunikacije pod Britanskim nadzorom.

4. Partizani pretstavljaju dobru i efikasnu borbenu snagu u svima reonima gde je Đeneral Mihailović pretstavljen jedino Kvislinzima.

Odluke su:

1. Izvešćete Đenerala Mihailovića da ga, kao saveznika, Vrhovna Komanda Britanskih Trupa na Srednjem Istoku moli da prekida svaku kolaboraciju sa Osovinom i da pređe ka Istoku u Srbiju. Tamo bi imao da posveti svoj pun autoritet i lični uticaj produženju napada na neprijateljske komunikacije.

2. Izvešćete Đenerala Mihailovića da bi trebao odmah da krene za Kopaonik sa svima odanim oficirima i vojnicima. Ako bude ustrebalo, treba [se] i naoružanom silom probiti.

3. U buduće Vrhovna Komanda smatraće reon pod njegovom komandom i uticajem ograničenim sa zapada elementima otpora već ustanovljenim na desnoj obali Ibra i ka jugu do Skoplja.

4. Na toj teritoriji Vrhovna Komanda poslaće obilnu pomoć s vazduha.

5. Vrhovna Komanda je zamolila Britanski Radio da napada, kao izdajnike sve Kvizlinge koji se bore sa Talijanima, među ostalima sa Bajom Stanišićem Đeneralom Dukanovićem i G. [Dobrosavom] Jevđevićem. Vi ćete naimenovati druge iz vašeg iskustva.

Zahtevam od Vas da objasnite Đeneralu Mihailoviću gornje odluke a da mu ih prestavite toliko kategorički koliko bi bilo potrebno, i da pokušate da pridobijete njegov hitan i nedvosmislen pristanak u našu korist.

Vi sa čitavom Britanskom misijom ćete da idete u Kopaonik zajedno sa Đeneralom Mihailovićem. U isto vreme postojeća misija na Kopaoniku ostaće samostalna za svoju teritoriju i neće biti asimilirani u Vašu misiju."

Obzirom na Važnost načela obuhvaćenih gornjom porukom, Ja bih Vas molio, Gospodine Ministre, da mi dostavite Vaše primedbe napismeno.

Učtiv,
Vaš
.S. I. Bešli
Generalštabni pukovnik

Gospodinu
DRAŽI MIHAILOVIĆU
Annijskom Đeneralu,
Ministru Vojnom Kraljevine Jugoslavije i Zastupniku **Vrhovnog**
Komandanta Jugoslovenske Vojske,
Položaj
26-og Maja 1943

Primljeno 28/V 1943
u podne¹

Zbornik XIV, 2, str. 998-1000

BR. 3

BRITANSKI ZAHTEV MIHAILOVIĆU ZA ANTIOKUPATORSKU DELATNOST

Strogo poverljivo i lično

Gospodine Ministre!

Naređeno mi je iz Kaira da Vam skrenem pažnju na sledeće činjenice:

1. I pored uveravanja datih meni ranije, engleski oficir za vezu pri štabu majora Đurićajoš nije u stanju da potvrdi daje major Đurić dobio naređenje za tesnu saradnju u napadima na neprijateljske komunikacije gdegod karakter mesnog stanovništva to dozvoljava.

2. Naprotiv, major Đurić tvrdi daje dobio naređenje kojem mu se zabranjuje svaka protiv-osovinska delatnost osim na terenu južno od linije od Uroševca do Aleksandrovca na bugarskoj granici.

» 3. I pored datih uveravanja, major Đurić još nije dobio naređenje za komandanta 'i Kosovskog korpusa, kapetana Markovića, u pogledu saradnje sa majorom Selbijem u napadu na rudnik Trepča.

¹ Ovaj deo teksta je napisao Draža Mihailović olovkom, ćirilicom.

4. Major Đurić tvrdi da je 1. avgusta o.g. dobio naređenje da ne daje britanskoj misiji izveštaje o kretanju i transportima neprijateljskih snaga, koji su od bitne i hitne važnosti za Vrhovnu komandu Savezničkih Trupa na srednjem Istoku iako je bilo dogovoreno ranije da se ovi izveštaji šalju neposredno sa terena u Kairo preko britanske misije u Prištini.

5. Još nema od majora Selbija potvrde da je major Keserović dobio naređenje u pogledu saadnje u rušenju saobraćajnih objekata u Ibarskoj klisuri.

6. Takođe još nema potvrde od kapetana Ruthama da je major Piletić dobio naređenje u pogledu napada na borske rudnike.

7. Major Đurić sada se bori sa partizanima na svojoj teritoriji sa 3000 boraca naoružanih od strane Vrhovne komande na Srednjem Istoku za vreme prošla 4 meseca. Ova akcija ide čisto na štetu opšteg jugoslovenskog otpora Osovini.

8. Sledeći program izleta predviđen je za mesec septembar za jedinice Jugoslovenske vojske u Otadžbini:¹

Glavni štab u	- 2 za Đen. Mihailovića sa jug. oficirima 4 sa višim engleskim i američkim osobljem
Major Đurić	5 [Komanda Južne Srbije]
Kapetan Ockoljić	3 [Mlavski korpus]
Kap. Marković	3 - II Kosovski korpus
Por. Raković	3 [Drugi ravnogorski korpus]
Major Piletić	2 [Krajinski korpus]
Major Jovanović	2 [Timočki korpus]
Major Račić	2 [Cerski korpus]
Kapetan Cvetić	2 [Javorski korpus]
" Radović	2 - Zlatiborski korpus
Ppuk. Radojević	2 [Toplički korpus]
Por. Vučković u	2 - Dača Simović [Prvi ravnogorski korpus] 1 - Takovo
Por. Kalajitović	1 [Drugi mileševski korpus]
Major Ostojić	2 - Hercegovina
Kap. Bačović	2 - [major Bačović, četnici u istočnoj Bosni i Hercegovini]

Ukupno 40 - četrdeset

9. Vrhovna komanda žali da mora da izvesti đenerala Mihailovića kategorički i nedvosmisleno da ne može da pošalje ni jedan od ovih predviđenih aviona doklegod
A. Kategorička i nedvosmislena naređenja ne budu izdata od strane Đenerala Mihailovića u smislu i u cilju ispravljanja nejasne situacije izložene u tačkama 1-7 uključivo gore, a i prijem ovih naređenja ne bude potvrđen od strane dotičnih jugoslovenskih komandanata.

B. Major Đurić ne bude i dobio i izvršio naređenje da odmah prestane sa borba ma protiv Partizana, i da se bez daljega posveti otporu Osovini.

V. Opšta naređenja ne budu izdata svima mesnim komandantima Jugoslovenske vojske da svesrdno i iskreno saraduju sa Engleskim oficirima za vezu u otporu osovini.

Ove tri tačke moraju biti izvršene na opšte zadovoljstvo kako pukovnika Beli-a tako i Engleskih oficira za vezu kod dotičnih mesnih komandanata Jugoslovenske vojske.

¹ Reč je o avio pošiljkama.

10. Nada seda će moći Đeneral Mihailović da što pre da svoj odgovor kako bi se rnošlo, ukoliko isto bude povoljan, odmah nastaviti sa izletima da bi se izbeglo ometanju Jugoslovenskom ratnom naporu, kome Vrhovna Komanda želi da pomogne do grani-ca svoje moći.

Izvolite primiti, Gospodine Ministre, i ovom prilikom, izraz moga dubokog i iskrenog poštovanja,

Beli, s.r.
Generalštabni pukovnik
Šef Britanske vojne misije pri Vrhovnoj
Komandi Jugoslovenske Vojske u Otadžbini

24 VIII. 1943 g.
Položaj

Gospodinu
Draži Mihailoviću
Armiskom Đeneralu
Ministru Vojske, Mornarice i **Vazduhoplovstva Kraljevine Jugoslavije i načelniku Štaba Vrhovne Komande Jugoslovenske Vojske u Otadžbini.**
POLOŽAJ

Zbornik, XIV, 2, str. 1008- 1010

BR. 4

ZAOŠTRENI BRITANSKI ODNOSI SA MIHA13 OVtĆEM ZBOG SARADNJE SA OKUPATORIMA

(Sifrovano)

Diplomatija (poverljivo)

AMBASADOR **NJEGOVOG** VELIČANSTVA PRI JUGOSLOVENSKOJ
VLADI U **KAIRU** - MINISTARSTVU INOSTRANIH POSLOVA

G-din Stivenson
Br. 143
3. decembar, 1943.

Poslato: 20,26 č., 3. decembra 1943.
Ponovljeno: 23,35 č., 3. decembra 1943.

Važno

Povodom mog telegrama Br. 139.

Juče je Komitet za specijalne operacije razmatrao pitanje daljnje politike prema Mihailoviću.

2. Komitet je prihvatio moja gledišta u vezi sa posebnim političkim značajem i mogućim reperkusijama koje bi nastale raskidom odnosa sa Mihailovićem, ali je isto tako ^{sP^{rem}}an da donese odluku o raskidu. Posle razmatranja mog predloga da se odluka odloži dok potpukovnik Bejli ne bude evakuisan i dok ne obavimo konsultacije sa njim, Komitet je doneo zaključak:

(a) Da će Bejljev dolazak iziskivati dosta vremena, čak iako sve bude kako treba.

(b) Da je malo verovatno da će on dodati nešto značajno što mi ne znamo o situaciji u Srbiji, o čemu smo mi u poslednje vreme dobijali toliko mnogo telegrafskih izveštaja.

3. Pošto mnogi dokazi o saradnji Mihailovića sa neprijateljem ne mogu da se objave, Komitet se složio sa strategijom da bi se odnosi sa Mihailovićem mogli zaoštriti tako što bi se od njega tražilo da određenog datuma izvede specifičnu operaciju koja je u domenu njegovih snaga. Zahtevana operacija bi trebalo da bude takva da se sa sigurnošću može očekivati da Mihailović neće uspeti da je izvede. Posle razmatranja mogućnosti gde je očigledan izgled za neuspeh, Komitet je doneo konačnu odluku. Ja sam se složio sa predlogom da se pošalje takav zahtev jugoslovenskoj vladi da odmah pošalje direktnu poruku Mihailoviću.

4. Takođe je odlučeno da se podnese izveštaj Komitetu za odbranu na Srednjem istoku, u kojem bi stajalo:

- (a) vojni razlog za prekid odnosa;
- (b) politički razlozi za i protiv prekida odnosa;
- (c) preporuka da se konsultuje vlada SAD i da se naša politika usaglasila sa njihovom, i
- (d) plan akcije koja će se preduzeti u slučaju da se donese odluka o prekidu odnosa.

Arhiv VII, PRO, FO, k.9, reg.br. 371/37617,
Zbornik XIV, 3, str. 896-897

BR. 5

BRITANSKI ZAHTEV MIHAILOVIĆU DA IZVRŠI DVE SABOTAŽE

Gospodine Ministre!

Juče sam dobio od đenerala Vilsona jednu depešu. Po njegovom naređenju, dostavljam Vam srpski prevod depeše u tekstu ovoga pisma, a engleski tekst depeše u prilogu.

Đeneral Vilson me je zamolio da Vas izvestim, da je ovo njegova neposredna molba upućena Vama lično.

Depeša glasi:

"1. Sloboda kojom se Nemci služe železničkim prugama od Grčke do Beograda za prevoz i izdržavanje trupa nepodnošljiva je. Ozbiljan prekid imao bi važne i dalekosežne rezultate.

"2. Zato se umoljavate da, sa što manje zastoja, izvršite dva jednovremena, ponavljam jednovremena, napada radi uništenja: -

A.) železničkog mosta preko reke Morave, na pruzi Stalać - Niš, kod Cerova, 8 km jugoistočno od Stalaća.

B.) železničkog mosta na pruzi Kraljevo - Mitrovica a preko reke Ibar, na mestu gde se put za Jošaničku Banju odvaja, 14 km severno od Raške i 7 km južno od Ušća.

"3. Pošto je bitno da se obadve pruge prekidaju jednovremeno, treba takođe da organizujete po jedan sporedan napad na svaku prugu, na tačkama koje zato smatrate podesnim, tako da će se prekid ipak postići čak i u slučaju da bi jedan ili pak obadva glavna napada doživela neuspeh. Ukoliko bude moguće sporedni napadi trebaju biti jednovremeni sa glavnim a u svakom slučaju moraju ih neposredno slediti.

"4. Dalje operacije koje budete izvršili, treba da imaju za cilj sprečavanje opravaka i održavanje obeju pruga u stalnom saobraćajnom prekidu.

"5. U toku poslednjih meseca poslali smo Vam dovoljno materijala i eksploziva za izvršenje ovih zadataka.

"6. Molim za izvršenje do 29-og decembra 1943 g.

"7. Nj. V. kralj Petar i jugoslovenska vlada obavešteni su da sam Vas molio da izvršite važne operacije".

Kraj depeša.

Sa moje pak strane, gospodine Ministre, dozvolite da Vam pružim svu saradnju i svu pomoć što leži u mojoj volji.

Zato ću Vam biti zahvalan ako budete mi javili kako i na koji način mogu sa svojim štabom da pomognem Vama i Vašim silama.

Izvolite, primiti gospodine Ministre, izraz o mome poštovanju.

Položaj
9-og decembra 1943. g.

Armijskom đeneralu
gospodinu
Draži M. Mihailoviću
Ministru Vojske, Mornarice
i Vazduhoplovstva Kraljevine
Jugoslavije i Načelniku
Štaba Vrhovne komande
Jugoslovenske vojske u otadžbini

Armstrong
Generalštabni brigadir
Šef Britanske Vojne Misije
pri Vrhovnoj Komandi
Jugoslovenske vojske u otadžbini

Zbornik XIV, 3, str. 905-906

BR. 6

IZVEŠTAJ BRITANSKIH OFICIRA O SARADNJI ČETNIKA SA OKUPATORIMA

Strogo poverljivo

Kopija

10. dec. 43.

Izvodi iz izveštaja britanskih oficira za vezu pri Mihailovićevim snagama - 15. nov. do 10. dec. 43.

I. *15. nov.*

Kapetan Vejd [Robert Wode], sa Mihailovićevim snagama u području severnog Kopaonika, izveštava da je nekoliko četnika iz odreda Mihailovićevog komandanta Cvetića prebeglo partizanima blizu Raške. Za odmazdu, Cvetić pali njihove domove.

Kapetan [Džordž] More, pri Mihailovićevim snagama u području južnog Kopaonika, izveštava da su dva oficira i 60 ljudi iz Cvetićevog odreda dezertirali i pokušali da se pridruže partizanima u području Toplice. Cvetić ih je opkolio oko Raške, ubio njih 40 a 20 zarobio i mučio ih kako bi ih prisilio da odaju imena seljaka koji su im Pomagali. Kapetan Vejd tvrdi da je Cvetić preko Nedićevih žandarma tražio od Nemaca da naoružaju po 30 civila u svakom selu za borbu protiv partizana.

18. nov.

Potpukovnik Koup, pri Mihailovićevim snagama u području Prištine, izveštava da ga je major Đurić, viši četnički komandant, obavestio o saradnji četnika sa Nedićevom vladom u akciji protiv partizana.

\

Potpukovnik Koup kaže da ovu informaciju potvrđuje i izveštaj jednog Nedićevog oficira koji je nedavno bio u Đurićevom štabu. U izveštaju se navodi da je vest o ovoj saradnji između Nedića i Mihailovića bila objavljena Nedićevim trupama u Nišu.

Potpukovnik Koup kaže da Srbi u Đurićevom štabu izražavaju sledeće mišljenje:

(a) da većina oficira i ljudi pod Đurićevom komandom neće tolerisati ovu saradnju i neće se boriti protiv partizana u savezu sa Nedićem;

(b) da i pored glasina o neslaganju Mihailovića i Nedića, koje kolaju među trupama i stanovništvom, prijem Mihailovićeve naredbe nije objavljen;

(c) da Đurić, uprkos suprotnim Mihailovićevim naređenjima, već kontaktirao lokalne partizane.

3. 19. nov.

Kapetan More, pri Mihailovićevim snagama na južnom Kopaoniku, izveštava da veruje da je većina četničkih vođa protiv partizana samo zbog naređenja i instrukcija gen. Mihailovića. Marković, četnički vođa u ovom kraju, obavestio je kapetana Morea da on za sada ne može da kontaktira sa partizanima radi razgovora o saradnji, pošto je primio pismo od gen. Mihailovića u kojem se preti smrću svakom četniku koji nije spreman da se bori protiv partizana.

4. 22. nov.

Kapetan Vejd izveštava da gaje četnički vođa major Keserović obavestio da će se on boriti protiv partizana gde god ih sretne, jer mu je tako naredio gen. Mihailović. Kapetan Vejd izveštava daje sada, posle odbijanja Mihailovićevih snaga da napadnu rudnik Trepča ili most kod Đunisa, uveren da su partizani i civilno stanovništvo koje im pomaže glavni neprijatelji Mihailovićevim četnicima.

5. 1. dec.

Kapetan Vejd izveštava da u njegovom području kolaju glasine da će Nedićeve kvislinške trupe biti korišćene za čišćenje područja Jastrepcu od partizana, i smatra da će u tom slučaju lokalne Mihailovićeve snage pomagati Nedićevim.

Kapetan Vejd kaže daje potpuno uveren da Mihailović neće odobriti akcije sabotaže u područjima sa srpskim stanovništvom sve do savezničke invazije na Balkan, a možda ni tada.

Kapetan Vejd smatra da se Mihailović neće zalagati za prekid sukoba sa partizanima. S obzirom na ovakvu situaciju, on pita da li je svrsishodno da i dalje šalje oružje Mihailovićevim snagama.

6. 2. dec.

Kapetan More, pri Mihailovićevim snagama u području južnog Kopaonika, izveštava da je nedavno sa jednim Nedićevim oficijom koji se hvalio mobilizacijom Nedićevih snaga i saradnjom Nedić-Mihailović u borbi protiv partizana.

Kapetan More tvrdi daje u štab četničkog vođe Markovića pre nedelju dana došao jedan Nedićev izaslanik. Ovaj izaslanik je obavestio da Nemci garantuju odeću, opremu i platu četnicima kao nagradu za protivpartizanske aktivnosti.

Kapetan More kaže da je Marković odbio ovu ponudu, ali smatra da je isto ponuđeno svim četničkim vođama i da je malo verovatno da u ovo nije umesan i Mihailović.

7. 6. dec.

Kapetan Hargrifs, pri Mihailovićevim snagama u području Homolja, izveštava da po njegovom mišljenju nema šansi za bilo kakvu akciju protiv neprijatelja u ovom području, pošto je četnički i opšti moral slab.

On kaže da su "četnici svuda nepopularni kod seljaka i da između njih samih ima dosta trvenja. Seljaci su vrlo nesrećni pošto moraju da se povinuju Nemcima i u isto vreme da pomažu četnike, koji ne čine ništa da bi ih zaštitili od nemačkog pljačkanja".

8. 9. dec.

Kapetan Hargrifs izveštava da je položaj njegove misije veoma ozbiljan i da njegova misija "ne dobija nikakvu pomoć od četnika ili seljaka, već se potuca naokolo, kroz mećave i kišu, bez pratioca i nepoželjna gde god dođe".

Arhiv VII, PRO, FO, k.7, reg.br. 371/44243,
Zbornik XIV, 3, str. 906-909.

BR. 7

UPOZORENJE BRITANSKOG GENERALA PADŽETA MIHAILOVIĆU ZBOG SARADNJE SA NEMCIMA

For General Mihailović from General Paget¹.

8 April 1944

I am informe^ that my ANGELICA mission in area of your Commander CVETIC has been discoy "" pd by GERMAN patrol and is in imminent danger of capture. I am also aware of fact mat CVETIC is now openly collaborating with GERMANS. As I understand CVEETIC is still under your command. I repeat my previous Warning that I hold you personally responsible for the safety of this Mission and all -Other Allied Personnel accredited to your and your Commanders.

C. D. Armstrong
Brigadier

Za Đenerala Mihailovića od Đenerala Padžeta.

§ Apr/7

Bio sam izvešten da moja misija ANĐELIKA u reonu Komandanta Cvetića je bila nađena od strane jedne NEMAČKE patrole, i postoji velika opasnost da bude zarobljena. Takođe znam da CVETIĆ sada otvoreno radi zajedno sa NEMCIMA². Pošto razumem da [je] još Cvetić pod Vašom Komandom, ponovo opominjem da Vi ćete lično odgovarati za sigurnost ove misije i sveg drugog savezničkog ljudstva kod Vas i Vaših podčinjani.

C. D. Armstrong
Brigadier

Zbornik XIV, 3, str. 916-917

¹ Padžet je bio vrhovni komandant Srednjeg istoka.

U izveštaju komandanta 2. kosovskog korpusa od 8. aprila 1944. Draži Mihailoviću, pored ostalog, piše: "Pojedini korpusi učestvuju u zajednici sa okupatorom i satelitima u borbi protiv partizana. Po onome gde J^e pretežnija opasnost od partizana kao stoje bio slučaj u Ibru, gde su se našli, na jednoj liniji jednovremeno Ljotićevci, Nedićevci, Arnatuska Šuc policija, Bugari, Nemci i Javorski korpus (major Cvetić). To ima psiholoških reperkusija na narod. Treba, po mom mišljenju, raditi da se Nemci, Ljotićevci, Arnauti i drugi nadu u Prvim linijama, a ne naši redovi. . . Cvetićevi vojnici slobodno šetaju po Raškoj i Ibarskom dolinom, a okupator to gleda". (Arhiv VII, ča. k. 101, reg.br. 10/3).

ZABRINUTOST BRIGADIRA ARMSTRONGA ZA BRITANSKO
I AMERIČKO OSOBLJE KOD ČETNIKA ZBOG
SARADNJE SA NEMCIMA

Ministru Vojske, Mornarice
i Vazduhoplovstva i načelni-
ku štaba Vrhovne Komande,
Đeneralu g. D. M. Mihailo-
viću.

5 maja 1944 g.

Gospodine Ministre,

Dobio sam izveštaj da radi potpukovnik g. Keserović sa otprilike 2000 vojnika, zajedno sa Nemicima, imajući za cilj napad na Partizane kod Ibra.

Ja sam obavešten da je jedan moj oficir sa svojim telegrafistom i nekoliko američkih aviatičara, na teritoriji potpukovnika g. Keserovića i da su telegrafist i aviatičari baš u njegovom štabu. Ja sam zbog toga duboko zbunjen da dobijem ovaj izveštaj. Ja Vas molim, što pre, da me uverite da su imenovani ljudi u sigurnosti i da neće oni pasti Nemicima u ruke.

Ja sam dalje obavešten da je jedan bolestan oficir, sa još dva oficira koji ga leče, u Crnoj Savi. Ja bih hteo da budem uveren i za njihovu sigurnost.

Ja sam stalno tražio od potpukovnika g. Lalatovića izveštaj o mestu gde se nalaze ti Poljaci koji su bili na teritoriji majora g. Cvetića, a uvek dobijem odgovor "ja ne znam". Sada sam dobio pitanje od Kaira o ovim Poljacima i sam bio morao odgovarati da potpuno sam nesposoban da izvestim gde su.

Pošto je sada preko mesec dana od kad je bilo upućeno naređenje majoru g. Cvetiću da šalje Poljake kod moga štaba, ja bih bio zahvalan ako biste izdali naređenje da oni dođu.

Primite moje pozdrave

Štab engleske misije.

C. D. Armstrong
Brigadir

Zbornik XIV, 3, str. 918-919.